

Inhoud

1. Inleiding	7
2. De gids naar vrede en geluk Rammohan Roy	11
3. Van valse profeet tot aantoonbare godheid Nehemiah Goreh	37
4. De verlosser van allen Pandita Ramabai	54
5. De yogameester Ramakrishna Mission	77
6. Jezus, de avatara V. Chakkarai	107
7. Intermezzo (Frank Wesley)	119
8. De lijdende als voorbeeld Mahatma Gandhi	122
9. Intermezzo (Nandalal Bose)	148
10. De eeuwige Christus in de ashram-beweging	150
11. Intermezzo (Alfred Thomas)	182
12. Christus tussen de religies De grote drie: Panikkar, Thomas, Samartha	187
13. Intermezzo (Jyoti Sahi)	213

14. Jezus als de bevrijder in de theologie van de dalits	219
15. Intermezzo (Susheila Williams)	237
16. Nabeschouwing	239
17. Woordenlijst	259
 <i>Afbeeldingen in kleur</i>	
I. Frank Wesley, Thuis in Nazaret	209
II. Nandalal Bose, Kruisdragende Christus	209
III. Alfred Thomas, De overspelige vrouw	210
IV. Jyoti Sahi, Levend water	211
V. Frank Wesley, Jezus in Benares	211
VI. Susheila Williams, De man aan de boom in het dorp	212

1. Inleiding

Wie zich bezig houdt met godsdienst en cultuur van India, maakt kennis met een andere wereld. Vanuit een christelijke achtergrond gezien komt het hindoeïsme in eerste instantie over als een religie met een totaal andere geloofsinhoud en een spiritualiteit van een geheel verschillend karakter. Heel de cultuur van India lijkt trouwens weinig overeenkomsten te hebben met die van het Westen. Kunst en wetenschap, moraal en maatschappijstructuur hebben in India een ontwikkeling doorgemaakt die duidelijk verschilt van de Europese cultuurgeschiedenis. Zelfs het christelijk geloof heeft in India een eigen gezicht gekregen, sterk beïnvloed door die andere cultuur. India is een wereld apart.

Het verschil tussen de Europese en de Aziatische cultuur, waarvan India de meest sprekende exponent is, kan op vele manieren onder woorden gebracht worden. Spreekwoordelijk is een negentiende-eeuwse dichtregel geworden, die dan ook zeer vaak is aangehaald om te onderstrepen dat wij hier met twee werelden te maken hebben, gedoemd om elkaar vreemd te blijven:

Oh, East is East, and West is West,
and never the twain shall meet.

Nu is er met dit citaat evenwel iets merkwaardigs aan de hand. Het lijkt wel of het een ontmoeting tussen 'Oost' en 'West' uitsluit en mensen tot twee kampen veroordeelt die geen raakvlakken hebben. In die zin wordt er gewoonlijk ook naar verwezen. Als de befaamde regel in zijn context wordt gelezen, blijkt echter dat de dichter een totaal andere bedoeling heeft. Het gaat hem juist wèl om contact, ontmoeting en waardering!

Het citaat stamt uit een lang vers van de Britse dichter Rudyard Kipling (1865-1936). Het gedicht heet 'The Ballad of East and West' en het werd geschreven in 1889.¹ De ballade heeft een martiaal-romantisch karakter, waardoor in onze tijd weinigen aangesproken zullen worden maar dat in de negentiende eeuw bepaald geliefd was. Het gedicht bezingt de confrontatie tussen een Indiase roverhoofdman, Kamal genaamd, en een jonge Engelse militair. Kamal heeft met zijn bende

1 Rudyard KIPLING, *Rudyard Kipling's Verse*, pp. 234-238.

een aanval uitgevoerd op het Britse garnizoen en daarbij het lievelingspaard van de kolonel buitgemaakt. De zoon van de kolonel zet de achtervolging in en begeeft zich in een doldrieste rit op gevaarlijk terrein, ver over de grens van het Britse gebied. De bendeleider komt onder de indruk van de moed en gedrevenheid van de jonge Brit, spaart zijn leven, geeft hem het paard van zijn vader terug en vertrouwt hem bovendien zijn eigen zoon toe om die in het koloniale leger in te lijven.

Het lange, vertellende gedicht wordt voorafgegaan en besloten door een refrein. Het is dit keervers dat begint met de beroemde regels over Oost en West die elkaar nooit zullen ontmoeten. De volgende regels relativeren evenwel deze massieve inzet. Oost en West zijn dan wel verschillend gesitueerd op de landkaart en zij lijken twee totaal verschillende werelden te vertegenwoordigen. Maar uiteindelijk zal God bij de voleinding van de geschiedenis hen beide voor zich stellen. En nu al kunnen mensen vooruitlopen op die uiteindelijke ontmoeting door de grenzen te overschrijden en elkaar dapper en waarderend tegemoet te treden:

Oh, East is East, and West is West,
and never the twain shall meet,
Till Earth and Sky stand presently
at God's great Judgment Seat;
But there is neither East nor West,
Border, nor Breed, nor Birth,
When two strong men stand face to face,
though they come from the ends of the earth!

Voor mij heeft het gedicht van Kipling een bepaalde programmatische betekenis gekregen. Het is blijkbaar de moeite waard om te zoeken naar wat mensen uit verschillende werelden met elkaar kan verbinden. Godsdiensten en culturen mogen dan sterk van elkaar verschillen en soms zelfs elkaar lijken uit te sluiten, maar zij zullen toch uiteindelijk alle hun eigen plaats blijken te hebben voor God: *sub specie aeternitatis* verliezen tegenstellingen hun absolute karakter. En het is zeker in talloze situaties waar te nemen, dat mensen vanuit verschillende werelden in een echte ontmoeting veel in elkaar kunnen herkennen en waarderen. Al denk ik daarbij dan niet zozeer aan de krijgshaftige deugden waar Kipling zo vol van was, maar aan geloof, bezieling en mystiek.

Van het vers van Kipling leer ik bovendien, dat teksten vragen om grondige bestudering. Op het eerste gezicht lijkt soms een bepaalde betekenis naar voren te komen, die bij nader inzien geheel ernaast is. Dat kan ons blijkbaar al gemakkelijk overkomen bij een Engels gedicht van een goede honderd jaar oud. Hoeveel te meer ligt het gevaar van misverstaan dan op de loer, als wij teksten uit een andere

2. De gids naar vrede en geluk

Rammohan Roy

De eerste keer dat de betekenis van Jezus het onderwerp vormde van openbaar debat in India, was in het begin van de negentiende eeuw. De aanleiding was een klein boekje over het onderricht van Jezus met de fraaie ondertitel 'The Guide to Peace and Happiness'. Het verscheen aan het begin van het jaar 1820 in Calcutta. Het geschrift bevatte een groot aantal uitspraken van Jezus, zorgvuldig uitgelicht uit het Nieuwe Testament, en voorzien van een sympathieke inleiding. Er stond geen schrijversnaam in het boekje vermeld. Voor velen in Calcutta was het echter geen vraag, wie achter deze publicatie stond. Dat kon geen ander zijn dan hun befaamde stadgenoot Rammohan Roy. In de kritieken op het boekje die al snel verschenen, werd het auteurschap direct aan hem toegeschreven. En hij ontkende het niet. Dat betekende dat niet een christen maar een hindoe zich gewaagd had aan een bijbeluitgave. Alleen al dat feit maakte veel commentaar los.

Een geleerde bankier

Rammohan Roy (1772?-1833) stamde uit een voornaam hindoeïstisch geslacht, behorende tot de priesterkaste der brahmanen. Zijn voorvaders hadden, zoals vele van hun kastegenoten, de uitoefening van de priesterlijke functies opgegeven voor een carrière op bestuurlijk terrein. Zij waren echter wel zeer strikt gebleven in de handhaving van de kasteregels, die hun rituele reinheid moest garanderen. Rammohans vader was een hoge ambtenaar onder de vorst van Bengalen, de nawab. Tevens had de familie royale inkomsten uit landbezit. Rammohan kreeg als jongen de opleiding die bij zijn stand paste. Allereerst leerde hij het Perzisch, dat toen nog de taal van het hof en de ambtenarij was. Hiervoor bracht hij enige tijd door in Patna, een stad waar veel moslimgeleerden zich gevestigd hadden. Hij leerde er ook Arabisch en verwierf een behoorlijke kennis van de Koran en andere islamitische geschriften. Vervolgens werd hij voor een tijdje naar Benares gestuurd om zich in dit centrum van hindoeïstische gods-

āśrama	plaats van religieuze inspanning, monastieke leefgemeenschap
ātman	wezenskern van de mens
Ātmīya Sabhā	Vriendenkring; eerste religieuze organisatie van Rammohan Roy
avarṇa	‘onaanraakbaren’, leden van kasten (jāti) die niet tot één van de vier klassieke standen (varṇa) behoren
avatāra	neerdaling, goddelijke manifestatie in menselijke gestalte, incarnatie
Bālakṛṣṇa	voorstelling van Kṛṣṇa als klein kind
Bhagavad-Gītā	Het Lied van de Heer; een van de belangrijkste heilige boeken van het hindoeïsme, waarin Kṛṣṇa onderricht geeft; waarschijnlijk 2 ^e eeuw voor Chr.
Bhāgavata Purāṇa	Het Verhaal van de Heer; hindoeïstisch heilig boek met mythologische verhalen over Kṛṣṇa; uit de 10 ^e eeuw na Chr.
bhajan	devotioneel lied
bhakta	iemand die bhakti beoefent
bhakti	liefdevolle toewijding aan een bepaalde godheid (of aan de hoogste Werkelijkheid)
bhāṣya	commentaar op een heilige tekst
bhāva	typen van devotionele houding van de bhakta tegenover de godheid
bhūmisparśamudrā	gebaar van de Boeddha, waarbij hij de aarde aanraakt om die tot getuige op te roepen
Brahmā	de schepper-god in het hindoeïsme
brahmacārī	celibataire; ook: iemand in de eerste levensfase waarin religieuze studie centraal staat
brahmajñāna	kennis van het Brahman
Brahman	het Al, de hoogste Werkelijkheid
brāhmaṇa	de eerste stand in het klassieke kastenstelsel: de priesters en geleerden
Brahma-Sūtra	spreukenboek, toegeschreven aan Bādarāyaṇa, dat uitgangspunt is voor vele filosofische verhandelingen
Brāhma Samāj	Vereniging van Godsvereerders; religieus genootschap, gesticht door Rammohan Roy (Bengali: Brahmo)